

Ilmi Namaa Maaliif Uumamee?

Description

Gaafin guddaan sammuu namaa keessa naannaan keessaa tokko, “Ani maaliif uumame?” kan jedhuudha. Namni gaafi kanaaf deebii gahaa deebise, jireenya keessatti tasgabbi fi boqonnaan jiraata. Kaayyoo itti uumameef waan beekuf wanta isarraa barbaadamu ni hojjata. Namni kaayyoo itti uumamee fi wanta isarraa barbaadamu hin beekne immoo jireenya keessatti ni dhamaa. Eessarraa kaamee garam deemaa akka jiru hin hubatu. Kanaafu, namni dukkanaa jireenyaa keessaa bahuuf kaayyoo itti uumameef qorachuu fi wanta isarraa barbaadamu hojjachuuf tattaafachu qaba. Ta’uu baannan, yeroo hundaa jireenya gammachuu hin qabnee fi nuffiin guuttamte jiraata.

Torbii darban keessa jireenya maaliif akka uumamte ifa Qur’aanaatiin ilaalaa turreera. Jireenya tuni iddoo qormaata akka taate hubanne jirra. Jireenya tuni iddoo qormaata erga taate namoonni immoo warroota ishii keessatti qoramaniidha. Yaadachisaaf mee aayah waa’ee qormaata dubbattu haa dhiyeessinu:

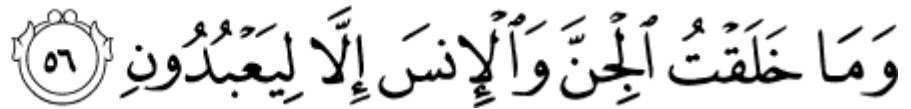
“[Rabbii] Mootummaan waan hundaa harka Isaa jiru tolli Isaa baay’ate. Inni waan hundaa irratti Danda’aadha. [Rabbiin] eenyu keessantu irra gaarii akka hojjatu isin qoruuf Kan du’aa fi jireenya uummedha. Inni Injifataa, Araaramaadha.” *Suuratu Al-Mulk 67:1-2*

“[Rabbiin] eenyu keessantu irra gaarii akka hojjatu isin qoruuf Kan du’aa fi jireenya uummedha.” Kana jechuun Rabbiin isin qoruu fi qormaata kanaan eenyutu hojii irra gaarii akka hojjatu ifa baasuf ergasii hojii isaa irratti hundaa’ee nama hundaa’u mindaa kennuuf ykn adabuuf du’aa fi jireenya uume [1]. Ibn al-Jawzin (Rabbiin rahmata Isaaf haa godhu) akkana jechuun kee’ayyaa (aayah) tana ibsa: Jireenya tana keessatti isin qoruuf jireenya uume, du’aa immoo isin kaasuu fi jazaa isiniif kafaluuf uume [2].

Namoonni jireenya tana keessatti qoramuuf ulaagaaleen qormaataa isaaniif guuttame jira. Ulaagaaleen kunniinis, fedhii bilisaa fi dandeettidha.

Rabbiin subhaanahu wa ta’aalaa addunyaa tana keessatti ilmaan namaa qoruuf fedhii waa ittiin filatan, sammuu ittiin yaadan, ija ittiin argan, gurra ittiin dhagahanii fi dandeetti waan fedhan ittiin hojjatan

dandaâ€™™u. Jechi suni maal akka taâ€™™e beektuu? Jechi suni jecha, â€œIbaadaâ€™™• jettuudha. Ibaadan yaad-rimee balâ€™™aa kan qabuudha. Kanaafi, Rabbiin subhaanahu wa taâ€™™aalaa Qurâ€™™aana keessatti bakka adda addaatti namoota akka qoruu fi wanta isaan irraa barbaadamu ni dubbata. Ergasii jecha tokkoon wanta isaan irraa barbaadamu suuratu az-Zaariyaat keessatti walitti qaba. Ni jedha:

â€œJinnii fi ilma namaa akka Ana qofa gabbaraniif malee hin uumne.â€™™• Suurat Az-Zaariyaat 51:56

Aayah tanaaf mufassiroonni (hayyoonni Qurâ€™™aana ibsan) ibsa adda addaa kennanii jiru. Isaan keessaa mee muraasa haa eerru. Aliyy bin Abi Xaalib (radiyallahu anhu) ni jedha, â€œJinnii fi ilma namaa akka Ana qofa gabbaraniif malee hin uumne.â€™™• Jechuun Jinnii fi ilma namaa hin uumne ibaadatti ajajuuf malee. Jechi Rabbi oltaâ€™™aan kana ni agarsiisa, â€œGooftaa Tokkicha gabbaruutti malee hin ajajamneâ€™™• (suuratu At-Tawbaa 9:32, akkasumas suuratu al-bayyinnah 98:5 ilaali). Abdullah bin Abbaas (Radiyallahu anhu) ni jedha, â€œJaallatanis jibbanis ibaada akka mirkaneessaniif malee hin uumne.â€™™• Ammas akkana jedhamee jira, â€œAkka Anaaf gadi jedhaniif malee hin uumne.â€™™• [5]

Dubbin akkana erga taâ€™™e mee hiika ibaada haa ilaallu. Al-Azhariyyi ni jedha: akka lugaatti **ibaada** jechuun of **gadi qabuun ajajamuudha**. Karaan yeroo baayâ€™™ee irra deddeemun yoo qaaccaâ€™™e â€œXariiqu muâ€™™abbaduâ€™™• jedhama.

Ammas hayyuun lugaa Arabiffaa Al-Jawhariyy ni jedha, â€œHundeen ibaadaa al-Khuduuâ€™™u (gadi of qabuu) fi az-zillatu (xiqqeenya)dha.â€™™•

Akka shariâ€™™aatti ibaadani hundee gadi of qabuu fi of gadi xiqqeessu irraa kan fudhatamee fi yaada balâ€™™aa kan of keessatti qabuudha. Hayyoonni Ibaadaf hiika garagaraa kennanii jiru. Garaagarummaan hiikaa kuni gara wanta lamaatti deebiâ€™™a:

gaheedha. (Ibaadan buâ€™uura lama irra kan naannaâ€™uudha. Isaan lamaan kunniin hundee ibaadati: Jaalala guutuu fi of gadi xiqqeessu guutuu)â€™. Ammas ibn Kasiir ni jedha, â€™Ibaadan jecha jaalala, of gadi qabuu fi sodaa guutuu of keessaa qabuudha.)

Gabaabumatti ibaadani hiika â€™eat-taâ€™abbud (gabbaruutiin)â€™ yoo taâ€™me, hiikni isaa â€™ajajamuu (xaaâ€™a) gadi of qabuu fi jaalala daangaa olâ€™aanaa irra gahe of keessaa qabuudhaâ€™. Maal keessatti ajajamuun (xaaâ€™an) kuni taâ€™aa? Kuni gara hiika lamaffaa akka deemnu nu taasisa[6].

Ibaadan akka maqaatti itti fayyadamuun â€™eal-Mutaâ€™abbad bihi (wanta ittiin gabbaran)â€™ yoo taâ€™me, hiikni isaa, â€™emaqaa waligalaa dubbii irraa, hojii keessaa fi alaa irraa wanta Rabbiin jaallatu fi itti gammaduudha. Salaanni, zakaan, soomni, hajjiin, dubbiin dhugaan, amaanaa eegun, haadha abbaa toola oolun, firummaa eegun, waadaa guutun, wanta gaaritti ajajuun, wanta badaa irraa dhowwuun, kaafirota fi munaafiqootatti qabsaaâ€™uun, ollaatti, yatimootatti, harka qalleeyyitti, karaa deemaa fi tajaajilaatti tola oolu fi beeladoota kunuunsun, duâ€™aayi (Rabbiin kadhachuun), zikriin, Qurâ€™aana qaraâ€™uun fi kkf ibaadaa (gabbarrii) irraayyi. Haaluma kanaan, Rabbii fi Ergamaa isaa jaallachuun, Rabbiin sodaachun, amantii isaaf qulqulleessun (iklaasa qabaachun), murtii Isaatif obsuun (balaa nama qunnameef obsuun), qananii Isaatiif galata galchuun (shukriin), murtii Isaatti gammaduun, Isarratti hirkachuun, rahmataa Isaa kajeelun, adabbii isaa sodaachunii fi kan kana fakkaatan ibaada (gabbarri) Rabbii irraayyi.[7]â€™

Hiika jalqabaati fi kan lammataa akkamitti gargar baasu dandeenya jechuun namni gaafachu dandaâ€™a. Hiika jalqabaa irratti ibaadaa jechuun jaalalaa fi of gadi qabuu guutuudha. Namni wanta tokko garmalee yoo jaallatee fi of gadi qabeef wanta san gabbaraa jiraa jechuudha. Akka hiika lamaffaatti immoo ibaada jechuun wantoota Rabbiin itti ajajeed

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala ilmaan namaa irraa ibaada kan barbaaduf mindaa gaarii isaaniif kennuufi. Ibaada isaanii irraa gonkumaa hin fayyadamu. Sababni isaas, Inni Dureessa, Of Dandaâ€™aa fi Of Gahaadha. Namoonni Isa gabbaranii dhiisanii wanti Isarraa hirâ€™atu ykn dabaluuf hin jiru. Kanaafu, **ibaada irraa kan fayyadamu namuma ibaada hojjatuudha**. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala ni jedha:

هَذَا فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا
لِنُكْفِرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

• Namni qabsaaâ€™e kan inni qabsaaâ€™u lubbuma isaatiifi. Rabbiin dhugumatti aalama hundarraa Dureessa. Isaan amananii fi hojii gaggaarii hojjatan, badii isaanii isaan irraa haaqna. Dhugumatti gaarii waan isaan dalagaa turanii isaan mindeessina. • Suuratu Al-Ankabuut 29:6-7

Namni nafsee isaatti, sheyxaanaa fi diinotatti qabsaaâ€™un wanta itti ajajame hojjate, kan inni qabsaaâ€™u fi hojjatu lubbuma isaatiifi. Kana jechuun buâ€™aa fi mindaan qabsoo fi hojii isaa gara isaatti kan deebiâ€™uudha. Rabbiin hojii isaanitti hin fayyadamu, Inni wantoota uumaman hundarraa Dureessa waan taâ€™eef. Hojii badaa irraa isaan dhoowwun hojii gaaritti kan ajajeef mindaa gaarii isaaniif kennuufi. Kanaafi, itti aanse ni jedha, **Isaan amananii fi hojii gaggaarii hojjatan, badii isaanii isaan irraa haaqna. Dhugumatti gaarii waan isaan dalagaa turanii isaan mindeessina.** •

Rabbiin warroota amananii fi hojii gaggaarii hojjatan badii isaan irraa haaqa. Kana jechuun badiin suni hanga akka hin hojjatamne taâ€™utti isaan irraa haaxawa. Akkasumas, hojii gaarii isaan hojjataniin isaan mindeessa. Kana jechuun Isaaf ajajamuun hojii gaarii hojjataniif mindaa guddaa kennaaf[8].

Garuu ibaadan kuni nama fayyaduuf ulaagaalee sadii guutuu qaba. 1ffaa-Iimaana qabaachu. Kana jechuun Rabbitti amanuu, Malaykota Isaatti, Kitaabban Isaatti, Ergamtoota Isaatti, Guyyaa Aakhiraatti fi qadaratti amanuudha. 2ffaa-Rabbiif jedhanii hojjachuu (iklaasa). 3ffaa-Akkaata shariâ€™aan ajajeen hojjachuu- kana jechuun Nabiyyii (SAW) hordofu.

[8] Tafsiiru Saâ€™diyy-fuula 735, Zaadul Masiir 1077

Date Created

May 26, 2019

Author

admin